

Trópusi gyógy- és fűszernövények

Gyógynövény: gyógyításra, ill. egészségvédelemre felhasznált, élettani hatással bíró növény.

Aromanövény: illat- vagy aromaanyagokat tartalmazó növény.

Fűszernövény: ételek, italok illatosítására, ízesítésére, színezésére (azaz az élvezeti és a táplálkozás-biológiai érték fokozására) felhasznált növény.

Növényi drog:

szárított növényi rész (pl. gyökér, levél) vagy növényi nyersanyag (pl. illóolaj, gyanta).

A fűszerek története

ÓKOR

Egyiptom

- papiruszokon számos gyógymód, gyógynövény leírása (Ebers-tekercs),
- pl. ánizs, édeskömény, kálmos, fokhagyma, ricinus, szenna, menta, fehér üröm, kender...
- kozmetikumok, balzsamozás, gyógyászat,
- Keletről (főleg India) sok fűszer
- **tömjénút** (Egyiptomot, Arábiát és Indiát összekötő nagyobb kereskedelmi útvonalak gyűjtőneve)

Arábia

- évszázadokon át **kereskedelmi közvetítők** a Közel-Kelet és Afrika Szaharától délre eső részei között,

- **tömjén** (*Boswellia* spp.)

- őshaza: Omán

- gyanta (4,5-7% illóolaj)

- fertőtlenítő, görcsoldó, gyulladáscsökkentő, sebgyógyító, antireumatikus hatás

- **mirha** (*Commiphora myrrha*)

- őshaza: Szomália

- gyanta

- fertőtlenítő, tartósító, gyulladáscsökkentő, bőrregeneráló hatás,

- **mirtusz** (*Myrtus* spp.)

- több mint 100 faj

- valódi mirtusz:

Myrtus communis

- illóolaj – levél, virág, termés

Fönícia

- fontos kereskedő nép

- Nagy Sándor birodalmának terjeszkedése, Fönícia bekebelezése → Alexandria lesz sokáig a vezető kereskedelmi központ

Római birodalom

- sok fűszert importáltak a Távols-Keletről (főleg India)

- legfontosabb keleti fűszerek: fekete **bors**, gyömbér, kurkuma

- Egyiptomból Indiába hajóval (1 út 2 év), majd a monszunszelek segítségével (< 1 év) ápr.-okt. DNY-i széllel Indiába, okt.-ápr. ÉK-i széllel vissza.

- szárazföldi utak Kínából: **selyemút**

KÖZÉPKOR

- keletről nyugatra irányuló kereskedelem visszaesett, majd Alexandria elfoglalása után megszűnt
- **arab birodalom** terjeszkedése (keresztény → ← muzulmán)
- Európában **kereszténység** (gyógynövénykertek a kolostorokban)

- XI. sz.: kereszties hadjáratok révén újjáéled a kereskedelem a Kelettel → itáliai kikötők !

datolya, citrom, narancs,
bors, szerecsendió, fahéj,
szegfűszeg, kardamom

gyapjú,
ruhanemű,
vas

- fűszerek egyre elterjedtebbek
- **Marco Polo** (1254-1323)

- XV. sz. **török birodalom** terjeszkedése → kereskedelmi utak elvágása
- európai hatalmak saját utakat keresnek

Portugália:

- 1418- utak Nyugat-Afrikába
- 1498. India felfedezése (Vasco da Gama)
- 1510. megszerzi **Ceylon**-t, majd tovább terjeszkedik kelet felé

Spanyolország:

- 1492. Amerika felfedezése (Kolumbusz) (dohány, jam, bab, paprika, szegfűbors...)
- 1519. Mexikó meghódítása (Cortez) (arany, ezüst, vanília, csokoládé, kukorica, paradicsom, burgonya)
- 1519-22. Föld körülhajózása (Magellán)
- **Maluku (Fűszer)-szigetek** – spanyol fennhatóság

Hollandia:

- XVI. sz. közepe háború Spanyolországgal a kikötőkért
- 1595. expedíció Indiába
- 1602. Holland Kelet-indiai Társaság
- XVII. sz. első fele: Ceylon és a Fűszer-szigetek megszerzése, gyarmatosítás

Anglia:

- felfedező utak (Francis Drake)
- 1600. Angol Kelet-indiai Társaság (később Brit)
- nem tudják megtörni a hollandok uralmát a térségben, de folyamatos jelenlét
- XVII-XVIII. sz. folyamán Ny-India, Hongkong, Szingapúr, majd Kína egy részének meghódítása → a világ legnagyobb kereskedőcége

Franciaország:

- 1608. Francia Kelet-indiai Társaság
- 1770 táján fűszer-csemeték kicsempészése Mauritiusra a Fűszer-szigetektől → trópusi gyarmatokon fűszerültetvények (Seychelle-szigetek, Reunion, Zanzibár, Antillák, Cayenne)

- fűszertermesztés elterjedése
- XVIII. sz. végén Amerika is bekapcsolódik a világ fűszerkereskedelmébe (New York)
- XIX. századra az európai monopólium megszűnik → árak leestek
- világ két legnagyobb fűszer-lerakata: **Szingapúr és Hongkong**
- fűszerkereskedelem 90%-a egészben forgalmazott fűszer, egyetlen őrölt: paprika, egyetlen jelentős fűszerkeverék: curry.